

VAN NUL TOT

TAAL

2

MAGAZINE VOOR PROFESSIONALS OVER TAALONTWIKKELING

ONTWIKKELEERLIJNEN

SOCIAAL-EMOTIONEEL

INTEGRALE AANPAK | MOTORIEK | TAAL | SPEL

'TOS is een
onzichtbare handicap'

Michel Pellen

VOOR
ALS JE
MET JONGE
KINDEREN
WERKT

INTERVIEWS & TIPS

VERSTANBAAR

Als ik aankom, zie ik acht peuters in de kring zitten en de pedagogisch behandelaar begint met het kringgesprek. Het thema is lente. Ik zie en hoor met veel bewondering hoe de pedagogisch behandelaar het kringgesprek over vogels en eitjes leidt. Sommige kinderen kan ik goed verstaan, bij andere lukt mij dat nauwelijks.

Voor mij wordt snel duidelijk waarom deze kinderen naar de behandelgroep komen. Wonderwel gaat het gesprek gewoon door, de pedagogisch behandelaar herhaalt op een verstaanbare manier rustig wat het kind heeft gezegd en voegt er soms nieuwe woorden aan toe. Een aantal kinderen zit geconcentreerd te luisteren en doet actief mee. Door de manier waarop de pedagogisch behandelaar de kinderen helpt, raken de kinderen niet gefrustreerd en krijgen ze plezier in taal.

Het lijkt eigenlijk allemaal heel gewoon wat deze pedagogisch behandelaar doet. Later hoor ik dat ze volgens een bepaalde methodiek werkt waarmee de woordenschat van kinderen wordt vergroot. Ik realiseer me dat communiceren met taal voor deze kinderen niet eenvoudig is.

Taal en communicatie zijn ontzettend belangrijk voor je ontwikkeling. Om later actief mee te kunnen doen aan onze samenleving, is taal en communicatie hard nodig. Als ik de peuters met veel smaak de chocolade-eitjes zie oppeuzelen, lijkt "later" nog ver weg voor hen. Eén van de peuters zegt iets tegen mij. Ik doe mijn best om hem te verstaan, maar ik heb geen idee wat hij zegt. Ik glimlach vriendelijk en geef hem een aai over zijn bol. Hij gaat weer verder met zijn chocolade-ei. Communiceren zonder taal gaat soms ook goed.

Hermien Hendriks
Voorzitter Raad
van Bestuur Auris

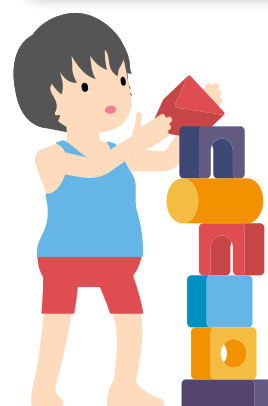
INHOUDS OPGAVE

- 3** COLUMN Verstaanbaar
- 6** Boeken, websites & apps
- 8** INTERVIEWS: Drie ouders over TOS
- 9** Michel Pellen: 'Het is een onzichtbare handicap'
- 10** Tamara Otten: 'Belangrijk om er snel bij te zijn'
- 12** Joris Peeters: 'Dus jullie gaan gebarentaal leren ...'
- 14** Vernieuwen en innoveren is voor Auris van levensbelang
- 16** Taalquotes
- 17** Linda de Vos: 'Auris is vernieuwend'
- 18** VAN NUL TOT TAAL Behandelmethodiek
- 21** Brigitte Wisse: 'Gezamenlijk bereiken we het beste resultaat'
- 22** TIPS: Waar je op moet letten als je een doof of slechthorend kind in de klas hebt
- 23** Nadine van der Meer: 'Op mijn plek bij Auris'
- 24** Maak kennis met Joep

Derek Otte, Voormalig stadsdichter Rotterdam

Luisteren zonder horen

MAAK
KENNIS
MET
JOEP

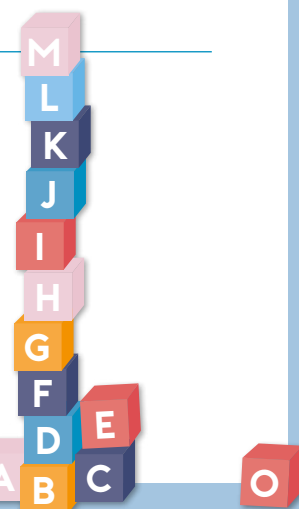
Joris Peeters

'Dus jullie
gaan
gebarentaal
leren ...'

- 26** ONTWIKKELEERLIJN Sociaal-emotioneel
- 28** Derek Otte: 'Luisteren zonder horen'
Gedicht, voormalig stadsdichter Rotterdam
- 29** Patricia Bogers: 'Taal staat centraal in je leven'
- 30** TIPS: Handelingsadviezen
- 31** Jonne Kronemeijer: 'NmG is meer dan een "handig" communicatiemiddel'
- 32** ONTWIKKELEERLIJN Integrale aanpak
- 34** Prof. dr. Ellen Gerrits: 'Taal is niet altijd vanzelfsprekend'
- 37** HEEFT JOS EEN TOS? Signalen bij baby's en peuters
- 38** ONTWIKKELEERLIJN Motoriek
- 41** VAN NUL TOT TAAL Als je niet goed kunt horen
- 43** Daniëlle Goudswaard: 'Goed dat er wordt samengewerkt met de ouders'
- 44** Spraakpoli voor kinderen met forse uitspraakproblemen
- 46** ONTWIKKELEERLIJN Taal
- 49** HEEFT JOS EEN TOS? Signalen bij basisschoolkinderen
- 51** Auris ambulante behandeling
- 52** ONTWIKKELEERLIJN Spel
- 55** Een dag op een Auris Behandelgroep
- 57** CONTACT & ADRESSEN Aanmeldpunten en cursuscentra

Nadine van der Meer 'Op mijn
plek bij Auris'

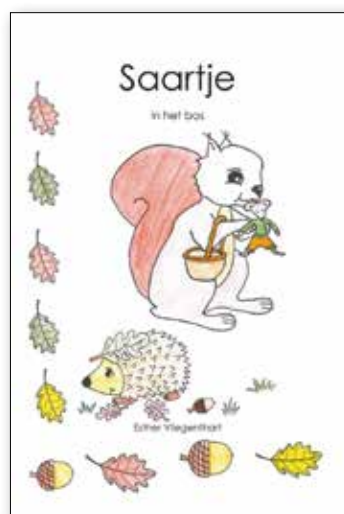
Boeken, websites & apps

OVER TAAL- EN ONTWIKKELINGSSTOORNISSEN EN HET OMGAAN MET TOS IS VEEL INFORMATIE VERSCHENEN. IN DE VORM VAN BOEKEN, DVD'S, FLYERS, MAAR OOK DIGITAAL IS VEEL OVER TOS TE VINDEN. WIJ MAAKTEN ALVAST EEN KEUZE. TER INSPIRATIE.

Speciaal voor kinderen

HELP! WEET JIJ HET WOORD?
Interactief voorleesboek. Kentalis.

SAARTJE IN HET BOS
Speciaal afgestemd op de prikkelverwerking van kinderen met TOS.

LEREN PRATEN MET PLEZIER
Janice Greenberg en Elaine Weitzman.

LIEDJES ZIEN, ZINGEN EN GEBAREN
gebarenliedjesboekje NmG.
www.gebarencentrum.nl

GEBAREN MET LOTTE & MAX
Renske Douwes Dekker,
<https://lottemax.nl/online-winkel/>
(niet wetenschappelijk onderbouwd)

BOEK & DVD

digitaal

WWW.ALLESOVERTOS.NL

Op deze website kunnen professionals, ouders en mensen met TOS alles vinden over TOS.

WWW.TOSINBEELD.NL

Informatie over TOS voor leerkrachten. Auris, Kentalis, Expertisecentrum Nederland en Radboud Universiteit Nijmegen.

TOS-CHECK

App voor het eenvoudig en laagdrempelig testen van het spraakniveau van kinderen in de leeftijd van één tot zeven jaar, Kentalis.

HULPWAAIER TOS
Tips en strategieën bij de hand. Uitgeverij Pica.

BASISHOUDING COMMUNICATIE

De Spreekhoorn (Kim Snoijs en Eric Twaalfhoven): informatieboek met theorie over de basishouding communicatie, de VAT-principes, het visualiseren en reflecteren, met onder andere observatielijsten en praktische tips.

IK BEN NIET PERFECT, NOU ÉN!
Houmes en Grauwels:
boek met zes portretten van kinderen (5-11 jaar) met ernstige spraak- en/of taalmoeilijkheden, Auris

**HANDBOEK
TAALONTWIKKELINGS
STOORNISSEN**
Ellen Gerrits

**TAAL
ONTWIKKELINGS
STOORNISSEN
IN DE KLAS**
Bernadette Sanders

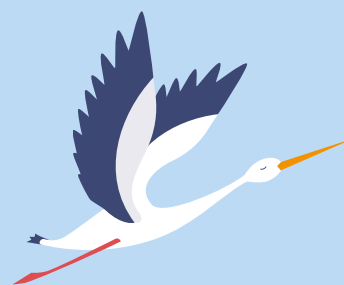
VIJF OP EEN RIJ
Praktisch handboek voor iedereen die werkt met leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS) van H. Buurman, B. Gerritsen en A. Hinkema. Kentalis

ZO HOOR IK & ZO PRAAT IK

Een kijkje in het leven van jonge kinderen met een taalontwikkelingsstoornis: boek met ervaringen en uitleg, NSDSK.

Hoe vroeger je erbij bent, hoe sneller je kind vooruitgang boekt.

TOS HEB JE VANAF JE GEBOORTE. DUS IS HET BELANGRIJK DAT
DE TAALONTWIKKELINGSSTOORNIS SNEL WORDT ONTDEKT.
DAN KAN DE JUISTE BEHANDELING WORDEN AANGEBODEN EN KAN
HET KIND IN VEEL GEVALLEN DOORSTROMEN NAAR HET REGULIER ONDERWIJS.
DRIE OUDERS VERTELLEN HUN VERHAAL.

MICHEL PELLE, VADER VAN KINDEREN
MET TOS, HEEFT ZELF OOK TOS:

‘Het is een
ontzichtbare
handicap’

‘Onze dochter en zoon hebben TOS. De oudste is inmiddels veertien jaar en zij zit op het regulier vmbo. Onze zoon is elf jaar en zit op het speciaal basisonderwijs (sbo). Daar heeft hij nog begeleiding van de ambulante dienstverlener van Auris. Fijn dat dat allemaal mogelijk is. Zelf heb ik ook TOS en daardoor voelde ik mij als kind apart. De sociale contacten met andere kinderen verliepen moeilijk. Kinderen hebben in de gaten dat je anders praat en ik merkte dat ze dat raar vonden. TOS is een onzichtbare handicap. Gelukkig is er tegenwoordig meer over bekend en worden kinderen met een taalontwikkelingsstoornis goed begeleid door Auris.’

TAMARA OTTEN, MOEDER VAN MACK EN DEXX:

‘Belangrijk om er snel bij te zijn’

‘Mack en Dexe zijn tweelingbroers. Mack heeft een taalachterstand. Ik werk in de kinderopvang en daar volgde ik een cursus via Auris over hoe om te gaan met kinderen met TOS. Dat opende mijn ogen, door die cursus vielen de puzzelstukjes in elkaar. Gelukkig kon Mack voor twee dagen per week in de behandelgroep bij Auris terecht. De sfeer was huiselijk, de juffen heel lief. Hij voelde zich begrepen en ging snel vooruit. Inmiddels zijn de mannen vier jaar en volgt Mack speciaal onderwijs op Auris De Kring. Ik ben blij dat wij er vroeg bij waren. Veel ouders denken dat het wel komt met die taal. Maar hoe vroeger je erbij bent, hoe sneller je kind vooruitgang boekt.’

Een taalachterstand is niet hetzelfde als een taalontwikkelingsstoornis. In het artikel van prof. dr. Ellen Gerrits op pagina 34 lees je hier meer over.

JORIS PEETERS, VADER VAN SJEF EN MARIE: ‘Dus jullie gaan gebarentaal leren...’

‘Sjef was drie jaar toen hij op de Auris Behandelgroep in Bergen op Zoom kwam. Mijn vrouw en ik maakten daar kennis met Esther en Annemieke. Esther zei meteen tegen ons: “Dus jullie gaan gebarentaal leren.” Ik dacht: “Gebarentaal leren? Jullie moeten ervoor zorgen dat mijn zoon leert praten.” Nu weet ik dat zij volledig gelijk had.

Na observatie bleek dat Sjef progressief slechthorend is. Knap, want dat ontdek je niet zomaar. Inmiddels is hij acht jaar en in september 2017 ingestroomd op het regulier onderwijs waar hij ambulante onderwijskundige begeleiding van Auris krijgt. Marie is twee jaar jonger, ook zij is progressief slechthorend. Zij ging vanaf de behandelgroep direct naar het regulier onderwijs. Onlangs kregen ze allebei een prachtig rapport. Mede dankzij Auris!’

De wereld om ons heen verandert constant, er zijn ontzettend veel nieuwe ontwikkelingen en initiatieven om ons heen. Om te zorgen dat onze expertise blijft aansluiten op de samenleving in ontwikkeling, zet Auris in op vernieuwing en innovatie. Dit doen we bij Auris door nieuwe kennis op te doen, deze kennis te delen en door te blijven innoveren. Bijvoorbeeld wanneer nieuwe technologie kansen biedt of wanneer knelpunten een andere manier van denken vragen. Zo brengen we onze kennis verder en kunnen we cliënten, ouders en professionals steeds handvatten bieden gebaseerd op de meest recente inzichten en ontwikkelingen.

VERNIEUWEN EN INNOVEREN

is voor Auris van levensbelang

SAMENWERKINGEN

Wanneer je krachten bundelt en op een effectieve manier samenwerkt, creëer je de mogelijkheid om meer te bereiken. Want samen krijg je meer voor elkaar dan alleen. Om onze kennis te delen werken we samen met onze partners, binnen en buiten de sector. Zo werkt Auris samen met de zintuiglijkgehandicaptensector (Deelkracht), cluster 2-organisaties voor onderwijs aan dove, slechthorende leerlingen en leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis (Simeá), het speciaal onderwijs (de andere clusters), het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek en verschillende universiteiten en hogescholen. Dit doen we nu en blijven we doen in de toekomst.

BETROUWBARE INFORMATIE VERZAMELD OP ÉÉN PLEK

Een mooi voorbeeld van vernieuwing binnen een succesvolle samenwerking is de website www.allesoverTOS.nl. Deze website is een product van het Deelkrachtproject 'Alles over TOS'. Auris werkt in dit project bijvoorbeeld samen met Kentalis, NSDSK, Adelante, Pento, Libra, oudervereniging FOSS en de NVLF. Onderzoekers, professionals en ervaringsdeskundigen werken samen aan deze website met betrouwbare informatie over TOS. De website is voor mensen met TOS en hun ouders, familie en vrienden. De website is ook voor professionals die meer willen weten over TOS.

AURIS KENNISBANK

Bij Auris kijken we continu hoe we de kennis uit de praktijk kunnen inzetten om verder te komen. Collega's werken vanuit de dagelijkse praktijk samen met onderzoekers om methoden en interventies te verbeteren. Zo blijven we leren en vernieuwen. Al die opgedane, rijke kennis leggen wij vast in onze Kennisbank. Deze heeft Auris ontwikkeld om kennis en expertise eenvoudig beschikbaar en toegankelijk te maken. Het is een 'dynamische online bibliotheek' voor onze eigen professionals in zowel onderwijs, ambulante dienstverlening als zorg. We hebben deze Kennisbank gekozen, omdat we dan ook de mogelijkheid hebben om de kennis te delen met geïnteresseerden van buiten Auris. Bij de eerste inrichting is hier al rekening mee gehouden. In de Auris Kennisbank staan uiteindelijk alle interventies en expertise getoetst, beschreven en makkelijk toegankelijk. Zo ondersteunt deze Kennisbank onze professionals in onderwijs en zorg in het onderbouwen van en reflecteren op hun handelen. Dat is voor ons de basis van 'evidence informed' werken. En dat werkt.

‘De dynamische online bibliotheek maakt kennis en expertise eenvoudig beschikbaar en toegankelijk.’

‘Er zijn VR-filmpjes ontwikkeld om professionals in het regulier onderwijs te laten ervaren wat het is om TOS te hebben of slechthorend te zijn.’

ZELF ERVAREN MET VIRTUAL REALITY

Voortdurend kijken we of ons aanbod aansluit bij de praktijk en wat de samenleving nodig heeft. Een mooie ontwikkeling is bijvoorbeeld een VR-bril met VR-filmpjes. VR is de afkorting van virtuele realiteit, dat is een technologie waarbij het lijkt alsof je in een andere wereld bent door een speciale bril op te zetten. De bril vangt elke beweging van je hoofd op en hierdoor lijkt het alsof je écht in een andere wereld zit. De filmpjes zijn ontwikkeld om professionals in bijvoorbeeld het regulier onderwijs beknopt, maar indringend kennis te laten maken met wat een kind met TOS of een slechthorend kind als belemmeringen ervaart in de klas. Ambulant dienstverleners van Auris kunnen deze inzetten om zo te laten ervaren waar kinderen tegenaan lopen in het dagelijks leven. Hieraan koppelen zij ook direct tips om te zorgen dat een leerkracht of intern begeleider nog beter kan aansluiten bij leerlingen met TOS of doof- of slechthorendheid.

ONLINE AANBOD OP MAAT

Een ander voorbeeld van ontwikkeling en vernieuwing in ons aanbod zijn de Interactief-filmpjes voor ouders van jonge kinderen op onze behandelgroepen en in de

ambulante behandeling. We hebben een reeks filmpjes opgenomen met thema's die aansluiten bij de beleavingswereld van peuters. Het gaat om korte filmpjes waarin met een dagelijkse activiteit wordt voorgedaan hoe de taalontwikkeling gestimuleerd kan worden. De filmpjes zijn zowel voor de ouder(s) als voor het kind en eenvoudig te bekijken. Ouders ontvangen via de pedagogisch behandelaar een QR-code om de filmpjes te bekijken. Door de filmpjes samen met het kind te bekijken en het thuis op dezelfde manier uit te proberen, helpen ouders hun kind taal te leren. Zo versterken ouders zelf ook het behandel aanbod voor hun kind.

Dit zijn slechts twee voorbeelden van vernieuwing en innovatie bij Auris. Om aan te blijven sluiten bij de ontwikkelingen in de samenleving en in de wetenschap, blijven we investeren in het ontwikkelen en uitwisselen van kennis, in nieuwe samenwerkingen, in innovatieve oplossingen en technologische ontwikkelingen. Kijk voor ons complete aanbod op de website.

TOS, ALS JE HOOFD
NET ZO'N CHAOS IS
ALS JE KAMER

← Loesje →

*Als je tegen iemand praat in een taal
die hij begrijpt, dan bereik je zijn hoofd.
Als je tegen iemand praat in zijn
eigen taal, dan bereik je zijn hart.*

← Nelson Mandela →

TOS, IK DENK ZO SNEL
DAT IK HET NIET ALLEMAAL
KAN UITSPREKEN

← Loesje →

Linda de Vos, pedagogisch medewerker
regulier kinderdagverblijf:

‘Auris is vernieuwend’

LINDA DE VOS IS
WERKZAAM OP
KINDERDAG-
VERBLIJF KIBEO
IN GOES EN HEEFT
REGELMATIG
KINDEREN MET
TAALPROBLEMEN
IN HAAR GROEP.

‘Taal is zo belangrijk. Als wij geen taal hebben, kunnen we beperkt communiceren. We kunnen niets vragen en anderen niets duidelijk maken. Heeft een kind taalproblemen, dan kan hij zich vaak niet goed uiten en reageert hij sociaal anders op andere kinderen. Omdat het kind nog niet taalvaardig genoeg is, kan hij niet vragen om samen te mogen spelen. Dit kan zich uiten in zich terugtrekken of juist erg aanwezig zijn.

Heeft een kind dat bij ons op het kinderdagverblijf zit problemen met taal, dan begeleiden wij het eerst zelf. We observeren en vullen de zogenaamde Kijkregistratie in. Het kind gaat naar de Peuter+-groep waar een pedagogisch medewerker op zit die voor extra taalstimulering zorgt. Dat gebeurt volgens een handelingsplan. Levert dat niet genoeg resultaat op, dan overleggen wij met de ouders en na hun toestemming vragen wij Auris te komen om het kind te observeren. Vervolgens is er een gesprek tussen Auris en de ouders. Daarbij zijn wij ook aanwezig. In dat gesprek bespreken wij welk behandelplan we gaan volgen. Het kind kan bij ons op het kinderdagverblijf blijven en hier via Auris ambulante behandeling krijgen. Deze behandeling bestaat voor een deel uit hulp aan het kind in onze groep, maar wij leren zelf ook hoe wij de communicatie en taal van het kind kunnen begeleiden. Daarnaast is het mogelijk dat een kind twee dagen per week naar een behandelgroep van Auris gaat.’

WAARDEVOLLE CURSUSSEN

Linda en haar collega's helpen de kinderen die geen intensieve begeleiding van Auris nodig hebben, zelf op weg. 'Daarvoor volgde ik met een aantal collega's bij Auris de TOS-cursus. Je leert er wat het is om een taalontwikkelingsstoornis te hebben. Ik heb daar veel aan gehad. Ik begrijp nu ook beter wat kinderen doormaken en kan mij daarop aanpassen.

Een aantal van ons volgde ook de cursus NT2 (Nederlands als tweede taal). In die cursus leer je hoe je kinderen een tweede taal moet leren en hoe taal overkomt. Er is aandacht voor handelingen die je zelf niet bedenkt en die heel effectief en simpel in je dagelijkse werk zijn toe te passen. Ik geef een voorbeeld: We leren kinderen met taalproblemen de taal zoals je het zegt en niet zoals wij het opschrijven. In het Nederlands gebruiken wij de lidwoorden "de", "het" en "een". Maar als wij spreken, zeggen wij niet "het huis", maar "ut huis". Eerst spreektaal, dan leestaal. Zelf zou ik dat zo een-twee-drie niet hebben bedacht. Bij Auris leerde ik hoe ik dat praktisch kan toepassen. Ik vind dat heel vernieuwend.'

TAAL

In dit magazine staat de Auris behandelmethodiek 'Van nul tot taal' centraal. We gaan in op de theoretische onderbouwing van deze methodiek, voor wie deze werkwijze is bedoeld en hoe de behandeling eruitziet.

Aan de hand van een aantal voorbeelden, verderop in dit magazine, wordt duidelijk hoe de medewerkers van Auris het behandelaanbod toepassen in de praktijk.

HET BEHANDELAANBOD

'Van nul tot taal' is een specialistisch, geïntegreerd behandelaanbod voor kinderen van nul tot vier jaar die een taalontwikkelingsstoornis hebben of doof of slechthorend zijn. Deze kinderen ervaren vaak problemen in de communicatie met hun omgeving. Ze hebben naast problemen met communiceren dikwijls ook moeite met andere ontwikkelingsgebieden zoals spel, sociaal-emotioneel functioneren en motoriek. De kracht van 'Van nul tot taal' is dat we heel specifiek en nauwkeurig naar de ontwikkelstappen kijken. We zetten de behandeling in op verschillende ontwikkelingsgebieden die (integraal) passen bij het ontwikke-

lingsniveau van het kind. De behandelmethoden zijn gekozen op basis van bewezen kennis en praktijkervaring.

ONTWIKKELLEERLIJNEN

De behandelmethodiek 'Van nul tot taal' gaat uit van ontwikkelelijnen. Deze zijn voor vier ontwikkelingsgebieden beschreven: taalontwikkeling, spel, sociaal-emotionele ontwikkeling en motoriek. In deze ontwikkelelijnen geven we de ontwikkelstappen op de volgorde aan die de meeste kinderen in bepaalde ontwikkelstappen doorlopen. Er is extra aandacht voor de ontwikkelstappen waarvan we weten dat die moeilijk zijn voor kinderen die een taalontwikkelingsstoornis

hebben of doof of slechthorend zijn. De Auris-behandelaar vergelijkt de ontwikkeling van het desbetreffende kind met de ontwikkelelijnen. De beschrijving van de ontwikkelstappen zijn steeds per half jaar samengevat en bestaan in totaal uit acht leeftijdsfasen. De ontwikkelelijnen bestrijken daarmee dus de ontwikkeling van kinderen van nul tot vier jaar. Omdat deze ontwikkelstappen specifiek zijn beschreven, is uitval en achterstand snel te signaleren. Door de ontwikkelelijnen in te vullen, krijgt de Auris-behandelaar een duidelijk beeld van de sterke en zwakke kanten in de ontwikkeling van het kind.

Kinderen leren stapje voor stapje. Om de eerstvolgende ontwikkelstap aan te leren, selecteert de behandelaar de doelen voor het kind uit de standaarddoelen die in de methodiek zijn beschreven. Aan ieder doel is een specifieke methode en werkwijze gekoppeld. Als het nodig is, kunnen we de werkwijze verder aan de behoeften van het kind aanpassen.

WERKWIJZE

Bij start van de behandeling bespreken we met de ouders wat hun hulpvragen en verwachtingen zijn. Samen met de ouders en overige betrokkenen brengen we in beeld wat het kind nodig heeft.

In de eerste periode van de behandeling krijgt het kind de gebruikelijke Auris-behandeling. Samen met alle betrokkenen observeren we hoe het kind hierop reageert en vult de behandelaar de ontwikkellijnen in. Bij afronding van de eerste behandelperiode voeren we een gesprek met ouders en andere betrokkenen. Met elkaar stellen we een profiel van het kind op waarin de sterke en zwakke kanten in de ontwikkeling zijn aangegeven. Hieruit leiden de behandelaars, in overleg met de ouders en in interdisciplinair overleg met elkaar, de individuele doelen voor het kind af. Deze doelen leggen we vast in het behandelplan. Dat geldt ook voor de afspraken over

wat behandelaars en ouders doen in het werken aan de doelen.

Regelmatig evalueren we het effect van de behandeling in interdisciplinair overleg en met de ouders. Afhankelijk van de resultaten stellen we zo nodig nieuwe doelen voor de volgende periode op. Daarbij kan het nodig zijn het behandelaanbod te intensiveren, af te bouwen, of meer te richten op het kind of op de directe omgeving van het kind.

De kracht van 'Van nul tot taal' is dat we heel specifiek en nauwkeurig naar de ontwikkelstappen kijken. De behandeling wordt vervolgens ingezet op verschillende ontwikkelingsgebieden die (integraal) passen bij het ontwikkelingsniveau van het kind. De behandelmethoden zijn gekozen op basis van bewezen kennis en praktijkervaring. De methoden kunnen we, waar nodig, op het individuele kind afstemmen en aanpassen.

'Gezamenlijk bereiken we het beste resultaat'

Brigitte Wisse, pedagogisch medewerker

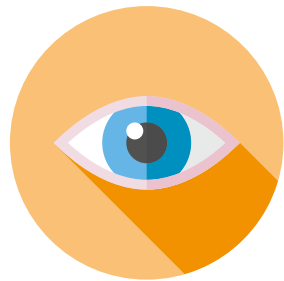
Brigitte Wisse is pedagogisch medewerker van Mamaloe Peuteropvang de Nieuwe Veste in Steenbergen.

'Als we vermoeden dat een peuter in onze groep een taalstoornis heeft, kunnen de ambulante medewerkers van Auris ons daarin begeleiden. Zij laten zien hoe we hiermee het beste kunnen omgaan en betrekken ook de ouders heel nauw bij dat proces. Gezamenlijk bereiken we het beste resultaat voor het kind.'

WAAR JE OP MOET LETTEN ALS JE EEN DOOF OF SLECHTHOREND KIND IN DE KLAS HEBT

HET IS NATUURLIJK BELANGRIJK REKENING TE HOUDEN MET EEN DOVE OF SLECHTHORENDE LEERLING. HOE KUN JE HET GELUID/ZICHT VOOR DE LEERLING OPTIMALISEREN? HIERONDER EEN PAAR TIPS.

OPTIMALISEREN LICHT/ZICHT

- Zorg voor goed licht. Ook met Kerstmis of andere vieringen.
- Het licht moet op het gezicht van de leerkracht vallen. De leerkracht staat niet voor de ramen.
- Zorg voor een vaste plaats voor de leerkracht, zodat het voorspelbaar is waar de leerkracht is.
- Zorg dat de leerling maximaal drie meter bij de leerkracht vandaan zit.
- De leerling moet goed overzicht hebben in de klas.
- Gebruik afbeeldingen wanneer je uitleg geeft. Als je voorbeelden geeft, moeten deze goed zichtbaar zijn voor de leerling.
- Als er een tolk is, moet deze naast de leerkracht staan.

OPTIMALISEREN GELUID/AKOESTIEK

- Hang gordijnen op om geluid te absorberen.
- Zorg voor geluidsabsorberende wandbekleding zoals prikboarden van kurk of zachtboard.
- Vloerbedekking, een groot vloerkleed en viltjes onder stoelen en tafels optimaliseren de akoestiek.
- Leg bureauleggers op de tafels.
- Plaats de leerling naast rustige kinderen wanneer ze in de kring zitten.
- Creëer een ruimte in de klas waar de leerling zich kan terugtrekken.

Nadine van der Meer, leerkracht speciaal onderwijs:

‘Op mijn plek bij Auris’

NADINE WERKT ALS LEERKRACHT VAN GROEP 2 OP AURIS DE TAALTUIN IN ALPHEN AAN DEN RIJN

‘De grootste groep kinderen zit hier vanwege TOS. Er zitten ook slechthorende kinderen, maar die zijn in aantal de afgelopen jaren sterk gedaald.’

HOE BELANGRIJK IS TAAL?

‘Taal is heel erg belangrijk, het zit in alles. Ik zie het dagelijks: als taal niet vanzelfsprekend is, kan het heel frustrerend zijn en kun je eigenlijk niet goed mee in de maatschappij. Het is belangrijk dat wij de kinderen de tools geven om uiteindelijk mee te kunnen in die grotemensenwereld. Wij geven dezelfde vakken die ook op andere scholen worden gegeven zoals geschiedenis, aardrijkskunde, taal, rekenen, etc. Maar wel met aanpassingen. Dat kan zijn in de keuze van teksten, de mate van zelfstandigheid die wordt verwacht of bijvoorbeeld in de manier van vragen stellen. Omdat op onze school een aantal onderwijsassistenten werkt, kunnen we de groepen splitsen en de kinderen zo nog meer gerichte aandacht geven.’

JIJ WERKT MET KINDEREN VAN VIER TOT ZES JAAR OUD. HOE BRENG JE HEN DE TAAL BIJ? ZE KUNNEN NOG NIET LEZEN ...

‘Ik visualiseer door middel van plaatjes, filmpjes of gebaren. Daarvoor gebruik ik NmG, dat is Nederlands met ondersteunende gebaren. Ik volg mijn eigen spraak en daar gebaar ik bij. Het gebruik van NmG kan kinderen met een

stoornis in de spraak of met woordvindingsproblemen helpen zich beter te kunnen uiten. Het maken van een gebaar is vaak makkelijker en sneller. Daarnaast zetten we NmG in voor het taalbegrip. Het volgen van gesproken taal is makkelijker met de visuele ondersteuning van de gebaren.’

IS ZO'N SCHOOLDAG NIET VERMOEIEND VOOR DE KINDEREN?

‘Jazeker. De kinderen worden vaak 's ochtends vroeg door de taxi van huis opgehaald en zijn dan pas weer in de loop van de middag thuis. Dat zijn lange en intensieve dagen. Het voordeel van speciaal onderwijs is dat wij zoveel mogelijk onderwijs op maat kunnen bieden. Zo bieden we logopedie op school en werken we nauw samen met de fysiotherapeut en ergotherapeut. Kinderen kunnen ook onder schooltijd speltherapie volgen. Maar het blijft behoorlijk pittig voor de kinderen.’

HOE LANG DOE JIJ DIT WERK AL?

‘In totaal werk ik al acht jaar op deze school. Iedere dag leer ik weer meer van de kinderen die TOS hebben of doof of slechthorend zijn. Ik ben hier helemaal op mijn plek.’

MAAK KENNIS MET

joep

Joep is een lieve, vrolijke en betrokken jongen van drie jaar oud. Samen met zijn ouders, zijn oudere broer en jonger zusje woont hij in een eengezinswoning in een kinderrijke buurt. Allebei zijn ouders werken en daarom bezoekt Joep sinds hij een baby is een kinderdagverblijf. Op twee-en-een-halfjarige leeftijd start hij voor twee dagdelen op de peuterspeelzaal van de kinderopvang. Dat wordt later uitgebreid naar vier dagdelen per week omdat zijn spraak-taalontwikkeling achterblijft.

Op de peuterspeelzaal heeft Joep tijdens de kring moeite zijn aandacht bij het groepsproces te houden en gaat hij na verloop van tijd wiebelen op zijn stoel. De leidsters beschrijven hem als een jongetje dat snel afgeleid is. Hij heeft moeite een werkje af te maken en wisselt veel van spelmateriaal. Na bijna een half jaar op de peuterspeelzaal, gaat Joep niet meer woordjes zeggen en raakt hij steeds vaker gefrustreerd. Dit uit zich bijvoorbeeld in het duwen van andere kinderen, afpakken van speelgoed en plotselinge huilbuien. Naar aanleiding van een consultatie & advies door Auris op de peuterspeelzaal en aansluitend een onderzoekstraject op het Audiologisch Centrum, zit Joep sinds kort op een behandelgroep van Auris. Hij bezoekt deze behandelgroep twee dagen per week. Na een aantal weken wennen is het tijd voor de eerste kindbespreking. Daarin wordt onder andere het eerste specifieke behandelplan opgesteld. In dit behandelplan wordt beschreven hoe de ontwikkeling van Joep is ten opzichte van andere kinderen. Hiervoor maakt Auris gebruik van vier ontwikkelleerlijnen: Taal, Sociaal-emotioneel, Spel en Motoriek.

De Auris Behandelgroep biedt een uitgebreid aanbod. Op basis van de hulpvraag van het kind wordt een combinatie van interventies aangeboden zowel in de behandelgroep als in de thuissituatie. Aan de hand van de casussen over Joep en Marieke bespreken we steeds een onderdeel van de behandeling die Auris geeft.

ONTWIKKELLEERLIJN SOCIAAL-EMOTIONEEL INTEGRALE AANPAK MOTORIEK, TAAL & SPEL

‘Spelenderwijs leren omgaan met emoties en met anderen’

DE PEDAGOGISCH
BEHANDELAAR VAN
JOEP VERTELT ELDERS IN
ONS MAGAZINE OVER DE
ONTWIKKELLEERLIJN “SPEL”.
IN DIT ARTIKEL GAAT ZE IN
OP DE ONTWIKKELLEERLIJN
SOCIAAL-EMOTIONEEL.

‘Bij het invullen van de ontwikkelingslijn Sociaal-emotioneel valt op dat Joep nog erg op zichzelf en op zijn eigen wensen en behoeften is gericht. Hij heeft nog geen oog voor de andere kinderen, doet hen niet na en is zich nog niet bewust van de gevoelens van anderen. Wanneer we aan tafel iets te drinken inschenken, ziet Joep niet dat alle kinderen zitten te wachten tot ze een beker hebben, Joep is al begonnen met drinken. Uit deze gegevens uit de ontwikkelingslijn blijkt dat Joep zich op sociaal-emotioneel vlak iets langzamer ontwikkelt in vergelijking tot zijn leeftijdsgenootjes.

Daarnaast vindt Joep het lastig om van beurt te wisselen tijdens het spelen en vraagt hij niet om hulp wanneer iets niet lukt. Hij probeert het liever zelf, maar raakt op den duur wanhopig of gefrustreerd als hij bijvoorbeeld zijn jas niet aan de kapstok krijgt. Hij herkent wel emoties als positief of negatief, maar heeft geen taal tot zijn beschikking om woorden te geven aan zijn frustraties en emoties. Daardoor “botst” hij vaak met andere kinderen.

TWEE DOELEN

Daarom hebben we voor de komende periode twee doelen opgesteld. Het ene doel is gericht op het oog krijgen voor anderen. Dit doen we door beurtspelletjes te oefenen met één ander kind. In de behandelsetting zijn er leeftijdsgenootjes van Joep. Daarom zijn er voldoende spelmomenten om aan de interactie met de andere kinderen te werken. Zo leert Joep op een voorspelbare manier rekening te houden met de ander.

Met het andere doel leren we Joep om hulp te vragen, zodat hij niet vastloopt tijdens handelingen zoals zijn jas ophangen en zodat hij daarover niet meer gefrustreerd hoeft te raken. Bij de uitwerking van dit doel combineren we taal om een stapje in de sociaal-emotionele ontwikkeling te behalen. We werken spelenderwijs toe naar het omgaan met emoties en het op een prettige manier leren omgaan met anderen.’

LUISTEREN ZONDER HOREN

De zon verving de maan zojuist dus duister wordt weer licht.
Van sterren boven onze hoofden naar stralen in het zicht.
Schemer wordt oranje, oranje helderblauw.
Daaronder staat ze langzaam op, tussen dag en dauw.

Langzaam aan ontwaakt ze, alsof ze ooit ging slapen.
Metro's, trams en bussen, terwijl de auto's razen.
Mensen als mieren, hier en nu, hun gaan en staan gestaag.
Goedemorgen, mooie stad, wat gaan we doen vandaag?

Daar waar dromen doelen worden of doelen dromen blijken.
Waar wensen meer dan eens voor werkelijkheid moeten wijken.
Tussen vallen en opstaan, blijven gaan, tussen lopen en rennen; ze zindert.
Ze ken niet anders, niet te stoppen, door geen klok gehinderd.

Ze toetert, tuurt en tettert, winkelt, werkt en wacht.
Ze bestaat in vroeg of laat, in bikkelhard en zijdezacht.
In zonder maar, in altijd meer, in hier of daar, in dóór en doen.
In ruw en schuw, in schaduwspel, in grijs en grijs en groen.

Zij is in de wolken, vindt altijd wel haar weg.
Haar klanken klinken zichtbaar, zo versta ik wat ze zegt.
Al die kleuren en verschillen, smaken, geuren, overal ...
Ze gaat, ze groeit, ze galoppeert; het beste paard van stal.
Van kruispunt tot kade, ik sla haar gade, mijn blik vangt haar geluid.
In het denderende, donderende deinen, kijk ik mijn ogen uit.

Want luisteren zonder horen, is altijd zien wat zij me zegt.
Handen, woordenboeken, maken haar zinnen levensecht.
Ik leg mijn oog te luister en blijf stukjes van haar stelen, delen.
Ik hoor haar met het hart; hoekig boekdelen spreekt de stad.

← Derek Otte →

Voormalig stadsdichter Rotterdam

Patricia Bogers, moeder van Melvin:

'Taal staat centraal in je leven'

PATRICIA BOGERS, DE MOEDER VAN DE VIERJARIGE MELVIN MET TOS, AAN HET WOORD

'Taal is zo belangrijk in ons leven. Daar ben ik de afgelopen jaren wel achter gekomen. Je bent altijd bezig met taal. Bij alles wat je doet. Praten, lezen, kijken, horen, alles is taal.'

Bij Melvin werd TOS geconstateerd toen hij drie jaar oud was. Hij zit inmiddels op de begeleidingsgroep van Auris. Patricia: 'Zo'n groep bestaat uit maximaal acht kinderen. De leidsters volgen een vaste dagplanning en werken met de groep, maar hebben ook individueel contact met de kinderen. Bij alles wat ze op een dag doen, gebruiken ze taal. In woord en beeld. Voor kinderen die slechthorend en/of doof zijn, gebruiken ze gebarentaal.'

GROOT VERSCHIL

Melvin zat eerst op een gewone peuterspeelzaal. Patricia: 'Daar was hij een beetje op zichzelf. Hij maakte moeilijk contact met andere kinderen en had ook niet veel vriendjes. Toen we bij Auris gingen kijken, zagen we een wereld van verschil. De groepen op een peuterspeelzaal zijn groot en bij Auris is dat niet het geval. Dat vaste ritme dat ze hanteren, heeft duidelijk effect. Na twee weken zagen wij als ouders al verschil. Melvin gaat goed vooruit en we merken dat hij het op de behandelgroep prettig vindt.'

OOK BEGELEIDING THUIS

Aan de behandelgroep zijn tevens een logopediste en een bewegings-therapeut toegevoegd. Verder krijgen de ouders thuis begeleiding. Patricia: 'Met de pedagogisch behandelaar bespreken we hoe het thuis en op de behandelgroep gaat en geeft ze ons tips en adviezen. Ook geeft de logopediste ons via de ouderbegeleiding tips en krijgen we oefeningen die we met Melvin moeten doen. Melvin is ook bij zo'n gesprek en omdat de begeleiding dezelfde persoon is als bij Auris in de behandelgroep, is het voor hem vertrouwd.'

Patricia is dus tevreden over de vooruitgang die Melvin doormaakt. 'We kunnen goed vergelijken want onze

oudste zoon van zes heeft ook problemen met taal. We hebben destijds een heel traject bij een andere organisatie doorlopen en als ik daarop terugkijk, had ik het fijn gevonden als ook hij op de behandelgroep bij Auris had gezeten. Maar dat is achteraf. Het gaat gelukkig goed met hem en hij zit nu op een reguliere basisschool. Door alles wat we met onze jongens hebben meegemaakt, realiseer ik mij eens te meer dat taal zo ontzettend belangrijk is, we kunnen gewoon niet zonder.'

HANDELINGSADVIEZEN

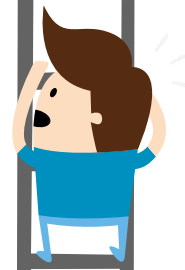
VOOR HET OMGAAN MET JONGE KINDEREN MET EEN BLOOTSTELLINGSACHTERSTAND OF (VERMOEDELIJKE) STOORNIS IN HET BEGRIJPEN EN/OF PRODUCEREN VAN TAAL.

Deze handelingsadviezen zijn gebaseerd op de Hanen-strategieën, zoals beschreven in het boek 'Praten doe je met z'n tweeën' van Jan Pepper en Elaine Weitzman (2009).

Als je eenmaal geleerd hebt om deze strategieën toe te passen in je contact met kinderen, zorg je vanzelf voor een rijke taalomgeving waarin kinderen de taal leren. Je kunt hiervoor een communicatietraining voor professionals volgen, gericht op het toepassen van de Hanen-strategieën.

Aangezien een kind uniek is en elke uitdaging een andere benadering vraagt, is het zeker aan te raden om bij vragen over het stimuleren van interactie en taal bij een individueel kind contact op te nemen met een deskundige. Bijvoorbeeld met de (vrijgevestigd) logopedist of met een organisatie die gespecialiseerd is in het diagnosticeren en/of behandelen van kinderen met een taalontwikkelingsstoornis. Zij kunnen je helpen algemene handelingsadviezen aan te passen aan de mogelijkheden en behoeften van het individuele kind.

- Kom op ooghoogte. Kijk waar het kind in is geïnteresseerd, wacht verwachtingsvol op initiatieven en luister naar wat het kind doet of zegt. Maak opmerkingen, zodat het kind merkt dat je geïnteresseerd bent. Ook zonder woorden kun je aangeven dat je luistert. Bijvoorbeeld door te blijven kijken en niet af te dwalen met je blik, door bevestigende geluiden te maken of te knikken. Dit stimuleert het kind om de interactie voort te zetten.
- Volg het kind door mee te doen en mee te spelen. Imiteer wat het kind zegt en doet en heb samen plezier. Op die manier is het kind ook eerder geneigd om jou te imiteren. Als je niet kunt herhalen wat het kind zegt, omdat je hem niet kunt verstaan of omdat hij nog geen taal gebruikt, probeer je te interpreteren of te vertalen wat hij bedoelt. Op deze manier weet het kind dat je hem gehoord hebt en kan hij op zijn beurt controleren of je hem goed begrepen hebt. Geef uitleg bij wat het kind doet en zegt. Dit zorgt voor nieuw taalaanbod.
- Stimuleer beurtgedrag door vragen te stellen en opmerkingen te maken. Stel niet alleen ja-nee vragen en keuzevragen. Maak ook gebruik van waar-wat-wie-vragen en wissel vragen en opmerkingen af. Op deze manier ontstaat geen spervuur aan vragen, maar een echt gesprekje. Vergeet niet om het kind tijd te geven om initiatief te nemen of te reageren.
- Pas je taal aan het taalniveau van het kind aan. Gebruik zinnen van ongeveer dezelfde lengte als die van het kind en leg nadruk op de belangrijkste woorden van de zin. Praat langzaam, zorg voor veel herhaling en maak taal zichtbaar, door gebruik te maken van natuurlijke gebaren als wijzen, voorwerpen en afbeeldingen. Dit zorgt ervoor dat het kind beter kan begrijpen wat jij zegt.
- Voeg tot slot taal toe om de taalproductie van het kind te stimuleren. Herhaal bijvoorbeeld woorden en zinnen die het kind zegt, in de juiste vorm. Op deze manier krijgt het kind indirect feedback op zijn eigen taal. Breid zinnen uit door woorden toe te voegen aan de zin van het kind. Als het kind de zinnen imiteert, leert het indirect zijn zinnen langer te maken. Voeg ook nieuwe begrippen en ideeën toe. Herhaal deze nieuwe begrippen vaak, zowel het woord als de betekenis, zodat het kind deze begrippen leert begrijpen en gebruiken.

'Toegankelijkheid van taal en informatie is belangrijk voor alle dove en slechthorende kinderen!'

Yvette van der Linden, (dove) leerkracht/pedagogisch behandelaar Koninklijke Auris groep.

'Op de tweetalige peuterbehandelgroep voor dove en slechthorende (DSH) kinderen waar ik werk, wordt zowel gesproken Nederlands (ondersteund met gebaren – NmG) en Nederlandse Gebarentaal (NGT) aangeboden. Waar veel mensen zich niet bewust van zijn, is dat bij NmG niet alle woorden in een zin ondersteund worden met gebaren. De gebruikte gebaren moeten dan

ook nog de juiste gebaren zijn passend bij de context. Dat betekent dat NmG niet altijd volledig toegankelijk is voor DSH kinderen. Bij NGT mag je er van uit gaan dat bij voldoende beheersing, 100% van de informatie overkomt door de toegankelijke visuele informatie, ongeacht of je doof of slechthorend bent en je hoortoestellen of CI's draagt. NGT is daarnaast een onderdeel van de dovencultuur

en dovenidentiteit. De herkenning die DSH kinderen bij elkaar vinden draagt bij aan de sociale emotionele ontwikkeling. Kort samengevat: tweetalig aanbod is belangrijk. Het Nederlands wordt toegankelijker door NmG, wat zorgt voor toegang tot de maatschappij. NGT is voor iedereen toegankelijk, wat zorgt voor soepele informatie-overdracht en verbondenheid met de culturele identiteit van DSH.'

MAAK KENNIS MET MARIEKE, ZE IS SLECHTHOREND.
DE BEHANDELAARS VERTELLEN HOE ER WORDT GEWERKT AAN HAAR TOTALE ONTWIKKELING.

ONTWIKKELLEERLIJN

SOCIAAL-EMOTIONEEL

INTEGRALE AANPAK

MOTORIEK, TAAL & SPEL

ONDERZOEK

Vanuit de neonatale gehoorscreening wordt Marieke doorverwezen naar het Academisch Ziekenhuis vanwege een vermoeden van slechthorendheid. Bij onderzoek in het ziekenhuis blijkt er sprake van ernstige slechthorendheid en wordt er gestart met revalidatie aan het gehoor. Ze krijgt hoortoestellen voorgeschreven en Marieke en haar ouders worden doorverwezen naar Auris. Marieke is dan enkele maanden oud.

HULP IN DE THUISITUATIE

Auris Ambulante Behandeling in gezinnen wordt opgestart. De ambulante behandelaar kijkt met de ouders wat er nodig is om goed met Marieke te kunnen communiceren en haar communicatieve ontwikkeling te bevorderen. Er wordt gezamenlijk aan doelen op dit gebied gewerkt. De ouders volgen een cursus Nederlandse Gebarentaal en krijgen informatie over de (omgang met de) slechthorendheid van Marieke.

GEZIEN EN BEGREPEN WORDEN

Als Marieke twee jaar oud is, zien de ouders en de ambulante behandelaar het volgende: Thuis speelt Marieke het liefst alleen. Ze vindt het heerlijk om een puzzel te maken of te spelen met een boerderij met dieren. Ze houdt niet van motorische spelletjes. Dit komt omdat ze moeite heeft met het rennen en vaak tegen dingen op botst. Marieke kan zichzelf onvoldoende duidelijk maken. Ze gebruikt nauwelijks woorden of gebaren. Ze probeert dit op

te lossen door bijvoorbeeld haar vader of moeder aan de hand mee te nemen en te laten zien wat ze bedoelt. Als ze niet begrepen wordt, raakt ze gefrustreerd en boos. Dit komt meerdere keren per dag voor.

POSITIEVE RESULTATEN

Na de eerste behandelperiode hebben de verschillende disciplines een beeld van Marieke. De ingezette standaardbehandeling met onder andere hoortraining, tweetalige aanpak via

‘Werken aan de ontwikkeling van een slechthorend kind, hoe pakken we dat aan?’

NAAR DE BEHANDELGROEP

Om de (gebaren)taalontwikkeling op gang te brengen, de communicatieve redzaamheid te vergroten en Marieke in haar totale ontwikkeling te stimuleren, start ze op de behandelgroep. Ze bezoekt een tweetalige behandelgroep voor jonge dove en slechthorende kinderen (1-5 jaar). Binnen de tweetalige behandelgroep werkt een multidisciplinair team bestaande uit twee pedagogisch behandelaren, een logopedist, behandelcoördinator, medewerker en docent Nederlandse Gebarentaal en een kinderfysiotherapeut. Op de groep wordt tweetalig aanbod geboden: er wordt zowel in het Nederlands gecommuniceerd (ondersteund met gebaren) als in de Nederlandse Gebarentaal (NGT). Marieke wordt diagnostisch gevolgd binnen het Audiologisch Centrum; zij draagt beiderzijds hoortoestellen die ze zonder problemen draagt.

Met Lexicon in de Weer en extra aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling heeft een positief effect. De behandelaren zien dat ze een vrolijk meisje is, goed oogcontact maakt en al enkele losse woordjes leert zeggen. Zo leert ze ook gebaren in te zetten om bijvoorbeeld te vertellen wat ze wil hebben of wil doen. Daarnaast heeft ze baat bij visuele ondersteuning die de dagstructuur verduidelijkt. Om de ontwikkeling van Marieke goed in kaart te brengen, worden alle verschillende ontwikkelingslijnen ingevuld. Elke discipline doet dit om zo een goed beeld te krijgen van wat Marieke goed kan en waar ze meer moeite mee heeft. Dit wordt afgestemd met wat de ouders zien wat Marieke goed en (nog) niet goed kan. Vervolgens stellen, onder verantwoordelijkheid van de behandelcoördinator, de disciplines samen een geïntegreerd behandelplan op. In het behandelplan staan individuele behandeldoelen waar elke discipline gedurende drie maanden aan werkt.

VERGROTEN WOORDEN- EN GEBARENSCHAT

Een doel is bijvoorbeeld het vergroten van de actieve en passieve woorden- en gebarenschat. Nieuwe begrippen en woorden worden thematisch aangeboden. Daarnaast is er aandacht voor de veelvoorkomende dagelijkse woorden, zoals ‘stoel’, ‘tafel’, ‘fruit’, ‘eten’, ‘klaar’. Eerst leert Marieke de woorden te begrijpen, daarna stimuleren we haar deze woorden en gebaren zelf te gebruiken. Om haar sociaal-emotionele ontwikkeling te stimuleren, oefenen we bijvoorbeeld met beurtwisseling in een eenvoudig spel (bijvoorbeeld de bal heen en weer rollen) waarbij wij ook met de woorden/gebaren oefenen. Zo leert Marieke aandacht te hebben voor de ander en naast het nemen van initiatief, te wachten op de reactie van de ander. Dit is een voorwaarde om ook de woorden en gebaren te kunnen gaan leren (gebruiken) en daarmee de woorden- en gebarenschat te vergroten. De kinderfysiotherapeut zet ook eenvoudige beurtspelletjes in om naast het beurtgedrag ook de grove motoriek te stimuleren.

NAUWE SAMENWERKING TIJDENS DE BEHANDELING

Tijdens de behandeling is het belangrijk dat er nauw wordt samengewerkt met de ouders van Marieke en met de behandelaren van de behandelgroep. Zij stemmen gezamenlijk af voor welke periode Marieke groepsbehandeling nodig heeft. Daarna wordt met de ouders meegedacht in de overstap naar de beste plek voor Marieke; dit kan een voorschool zijn of een vorm van regulier dan wel speciaal onderwijs.

‘Het belang van taal wordt vaak onderschat’

Prof. dr. Ellen Gerrits,
logopedist, hoogleraar en lector logopedie

INTERVIEW
PROF. DR. ELLEN GERRITS

Prof. dr. Ellen Gerrits is logopedist en hoogleraar Logopediewetenschap bij de Universiteit Utrecht en lector Logopedie bij Hogeschool Utrecht. Samen met haar onderzoeksgroep richt zij zich onder andere op de effectiviteit van de behandeling van kinderen met een taalontwikkelingsstoornis. Ellen legt uit wat de verschillen zijn tussen een taalontwikkelingsstoornis (TOS) en een blootstellingsachterstand.

Taal is niet altijd **VANZELFSPREKEND**

‘Bij kinderen met een taalachterstand is de eerste stap na verwijzing dat we proberen te achterhalen wat de oorzaak is, zoals een gehoorverlies of een neurologische stoornis. Als er geen (medische) oorzaak lijkt te zijn, dan rijst nog de vraag of het kind voldoende input heeft gekregen om de taal te kunnen leren. Wordt er thuis Nederlands gesproken, dan gaan we ervan uit dat de input voldoende is voor een normale taalverwerving. We hebben dan alle mogelijke oorzaken van de taalachterstand uitgesloten en spreken van TOS. Dat is een neurobiologische ontwikkelingsstoornis, net zoals autisme of dyslexie. Er zit iets niet helemaal goed in het brein, maar we kunnen niet precies aantonen hoe en wat. We spreken dan vaak van een niet duidelijk aantoonbare oorzaak.

Een blootstellingsachterstand is duidelijk anders. Bij een blootstellingsachterstand is er een taalachterstand omdat het kind onvoldoende is “blootgesteld” aan de Nederlandse

taal omdat thuis een andere taal wordt gesproken. Als uit het gesprek met de ouders blijkt dat de ontwikkeling van de thuistaal wel goed verloopt, kunnen we meestal wel concluderen dat sprake is van een blootstellingsachterstand. En dat is geen stoornis, maar een kwestie van onvoldoende input. Uiteindelijk kun je verwachten dat deze kinderen bij voldoende input van het Nederlands, bijvoorbeeld via de peuterspeelzaal, school en vriendjes, vloeiend tweetalig worden.

MULTIDISCIPLINAIRE TAALDIAGNOSTIEK

Vroeger werden ouders die twijfelden over de taalontwikkeling van hun kind vaak eerst doorverwezen naar een KNO-arts; vrijwel alle jonge kinderen hebben namelijk ook oorontsteking en dat werd als oorzaak gezien. Dan werden bijvoorbeeld trommelvliesbuisjes in de oren geplaatst. Was het probleem daarmee niet verholpen, dan werden ze naar een volgend loket doorverwezen.

Het duurde vaak lang voordat een diagnose kon worden gesteld. Dat moest anders. Dus werden in de jaren '90 in audilogische centra multidisciplinaire teams opgezet. Een logische stap, want in een audilogisch centrum zijn alle relevante disciplines, zoals een logopedist, een audioloog en een psycholoog, al aanwezig. Om het traject nog sneller te laten verlopen, organiseerden we een “carrouselspreekuur”. In ongeveer twee uur tijd beoordelen we in het audilogisch centrum de taalontwikkeling, het gehoor, de intelligentie en het algemeen functioneren van een kind. Na afloop vindt een adviesgesprek met de ouders plaats en kan al een eerste beeld worden gegeven.

‘TOS is een neurobiologische ontwikkelingsstoornis, net zoals autisme of dyslexie.’

‘Soms raakt een kind zo gefrustreerd dat het zich niet kan uiten, dat probleemgedrag ontstaat.’

TWEETALIG WORDEN

Is er sprake van een blootstellingsachterstand, dan is geen therapie bij een logopedist nodig, het is immers geen stoornis. De taalontwikkeling van de thuistaal van deze kinderen, bijvoorbeeld Turks of Pools, vormt een goede basis voor het leren van een tweede taal. Deze kinderen gaan gewoon naar school en krijgen hooguit bijlessen in Nederlands. De snelheid waarmee een kind zo’n achterstand wegwerkt, is afhankelijk van veel factoren, niet alleen van de hoeveelheid taalinput. De kwaliteit van de input, het opleidingsniveau van de ouders, de culturele achtergrond en de attitude en verwachtingen van de leerkracht spelen allemaal mee.

VERSCHILLENDE BEHANDELTRAJECTEN TOS

Is de diagnose TOS, dan is het vervolgtraject afhankelijk van de ernst van het probleem en de mate waarin het kind daar in het dagelijks leven hinder van ondervindt. Soms raakt een kind namelijk zo gefrustreerd dat het zich niet kan uiten, dat probleemgedrag ontstaat. Bij het ene kind is een monodisciplinair traject voldoende. De therapie richt zich dan op spraak- en taalvaardigheid en communicatieve redzaamheid en kan bij een logopedist in een logopediepraktijk gevolgd worden. Vaak worden ouders hierbij nauw betrokken. Bij een multidisciplinair traject richt de therapie zich niet alleen op taal en communicatie, maar ook op andere aspecten van de ontwikkeling van het kind. Dit gebeurt in speciale behandelgroepen en in de vorm van ambulante behandeling in kinderopvang en in gezinnen, zoals Auris ook aanbiedt. In deze vormen van intensieve behandeling werken verschillende disciplines met elkaar samen.

‘Blijf vooral normaal praten, hoe moeilijk dat ook is als een kind maar weinig terug zegt.’

NORMALE TAALONTWIKKELING

Om te weten of een kind TOS heeft, is het belangrijk om te weten hoe de normale ontwikkeling moet verlopen en welke mijlpalen er zijn. Het eerste woordje verschijnt gemiddeld rond twaalf maanden. Met 24 maanden gebruikt 90% van de kinderen zinnetjes van ten minste twee woorden. Op heel jonge leeftijd is er echter ook veel variatie: sommige kinderen beginnen met acht maanden al te praten, bij andere kinderen is dat pas met zestien maanden. Dan hoeft er nog steeds niets aan de hand te zijn. Praat een kind op tweejarige leeftijd nog nauwelijks, dan is het tijd om actie te ondernemen. Daarom worden met twee jaar op het consultatiebureau ook specifiek vragen gesteld aan ouders over de taalontwikkeling van hun kind, om zo eventuele problemen vroegtijdig te signaleren. Mensen denken vaak dat leren praten vanzelf gaat en in de meeste gevallen is dat ook zo, maar taal is niet altijd zo vanzelfsprekend.

BLIJF PRATEN

Tegen ouders van een kind met TOS, zou ik willen zeggen: blijf vooral normaal praten tegen je kind, hoe moeilijk dat ook is als je kind maar weinig terug zegt. Praat bij dagelijkse activiteiten, lees voor, en breng bijvoorbeeld ook een bezoekje aan de dierentuin en vertel enthousiast over wat er is te zien. Zo’n ervaring is leuk én het kind leert er heel veel nieuwe woorden.

TAAL IS INTERACTIE

Het belang van taal wordt vaak onderschat, vind ik. Niet goed zijn in taal zorgt bij kinderen voor frustratie door miscommunicatie met ouders en vriendjes, maar ook voor een leerachterstand op school omdat de instructie en uitleg van de leerkracht niet goed worden begrepen. Een ander deel van mijn onderzoek richt zich op mensen die na een beroerte taal verliezen en afasie hebben. Dan kunnen ze dus niet meer spreken zoals ze dat voorheen wel konden. Dat heeft enorm veel impact op het leven van deze mensen. Ze verliezen daardoor vaak niet alleen hun baan, maar ze voelen zich heel vaak eenzaam en depressief. Praten is onze menselijke communicatie, onze interactie. Mensen beseffen meestal niet hoe belangrijk dat is.’

Op de site
www.kindentaal.nl kunnen
ouders de SNEL test invullen over
de taalontwikkeling van hun kind.
Daar komt een score uit met een advies
wat te doen als deze score reden tot zorg geeft.

HEEFT JOS EEN TOS?

SIGNALEN VOOR EEN TAALONTWIKKELINGSSTOORNIS (TOS) BIJ BABY'S EN PEUTERS

1. Jos brabbelt niet of weinig gevarieerd

4. Jos imiteert zelden klanken of woorden

7. Jos begrijpt korte opdrachtjes niet

10. Jos is moeilijk te verstaan

2. Jos kwijlt veel en gebruikt zijn mond en tong weinig om nieuwe dingen te ontdekken

5. Jos is opvallend stil tijdens het spelen

8. Jos is snel boos of verdrietig als je hem niet begrijpt

11. Jos brabbelt nog veel en heeft een eigen taaltje

3. Jos geeft weinig reactie op een stem of een geluid

6. Jos zegt en begrijpt weinig woordjes

9. Jos maakt nog geen juiste zinnen

12. Er is nog geen gesprekje mogelijk met Jos

BEWEGEN IS NIET ALLEEN LEUK EN GEZOND. RECENT WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK TOONT AAN DAT JE OOK BETER LEERT WANNEER JE BEWEEGT. BEWEGING ZORGT VOOR MEER ZUURSTOF IN JE HERSENEN, JE WORDT ALERTER, DAARDOOR KOMT INFORMATIE BETER BINNEN EN WORDT KENNIS BETER OPGESLAGEN. BEWEGEN EN DAARBIJ PLEZIER MAKEN IS VOOR IEDEREEN BELANGRIJK, MAAR ZEKER VOOR PEUTERS.

ONTWIKKELLEERLIJN

SOCIAAL-EMOTIONEEL

INTEGRALE AANPAK

MOTORIEK, TAAL & SPEL

Door te bewegen word je je bewust van je eigen lichaam, ervaar je verschillende manieren van bewegen en ontdek je de ruimte om je heen. Zo leer je tijdens het bewegen nieuwe dingen en nieuwe woorden. De wereld om je heen krijgt zo steeds meer betekenis. De motorische ontwikkeling is dus belangrijk voor het leren, ook op het gebied van taal en communicatie. Je leert door interactie aan te gaan met je omgeving, met de materialen, de ruimte om je heen en door samenspel met anderen. Kinderen leren veel van elkaar, ze zijn elkaars voorbeeld, ze inspireren elkaar. Door andere kinderen dingen te zien doen, die op dat

moment voor jou nog te moeilijk zijn, wordt alvast een zaadje geplant: "Dat wil ik ook kunnen". Door motorisch bezig te zijn worden ruimtelijke begrippen ervaren met het hele lichaam, waardoor ze meer inhoud krijgen, zoals onder, op, hoog, laag, hard, zacht, snel, langzaam. Tijdens beweegspel worden lichaamsdelen vaak benoemd, waardoor je je ook die begrippen eigen maakt.

Wanneer je motorisch niet zo vaardig bent, ga je minder bewegen en doe je minder nieuwe ervaringen op en ontdek je minder. Zo ontstaat een vicieuze cirkel. Je motorisch vaardiger voelen

geeft zelfvertrouwen en vanuit zelfvertrouwen kan het minder spannend worden om contact te maken met anderen en te communiceren. Wanneer een kind een beperking heeft, verloopt de motorische ontwikkeling soms anders of trager dan bij kinderen zonder beperking. Dat kan ook het geval zijn bij kinderen met een taalontwikkelingsstoornis of die doof/slechthorend zijn. Daarom wordt binnen de Auris behandelgroepen de motorische ontwikkeling van alle kinderen in de gaten gehouden en extra gestimuleerd wanneer dat nodig is.

MOTORIEK EN EEN TAAL-ONTWIKKELINGSSTOORNIS

Uit onderzoek blijkt dat de motorische ontwikkeling bij veel kinderen met een taalontwikkelingsstoornis achterblijft. Dat kan zowel op het gebied zijn van grove als fijne motoriek. De oorzaak kan verschillen. Soms is die neurologisch, maar vaak is het niet duidelijk waarom dit is. Wat we wel weten is dat motorisch ervaren een positieve invloed heeft op de taalontwikkeling.

worden uitgedaagd om zich om te draaien naar een geluid en op onderzoek te gaan in hun omgeving. Dit kan tot gevolg hebben dat ze minder bewegingservaring opdoen en daardoor meer moeite hebben met motorische activiteiten. En als iets meer moeite kost, bestaat de kans dat een kind het minder gaat doen. Zo ontstaat een vicieuze cirkel. Bij dove en slechthorende kinderen is het daarom extra belangrijk ze te stimuleren veel

Omdat bij het leren van gebarentaal de fijne motoriek van belang is, zijn we bij dove en slechthorende kinderen ook extra alert op de fijn-motorische ontwikkeling.

Bij de beweegactiviteiten die de kinderoefentherapeut of kinderfysiotherapeut aanbiedt komen ook de woorden en gebaren aan bod die binnen het thema op de groep gebruikt worden.

'Motorische ontwikkeling is belangrijk, ook op het gebied van taal en communicatie.'

Door het aanbieden van beweegactiviteiten neemt de kinderoefentherapeut of kinderfysiotherapeut alle kinderen mee in het proces waarbij taal en bewegen aan elkaar gekoppeld worden. Daarbij worden de themawoorden die op de groep gebruikt worden zoveel mogelijk toegepast en ligt de nadruk verder vooral op het plezier. Want, wanneer een kind plezier heeft, is het betrokken en staat het open om nieuwe dingen te leren.

MOTORIEK EN DOOFHEID/ SLECHTHORENDHEID

Bij dove of slechthorende kinderen komt een vertraagde motorische ontwikkeling vaker voor dan bij horende kinderen. Dit kan komen doordat ze (veel) auditieve prikkels missen en hierdoor (op de babyleeftijd) minder

te bewegen, bewegen leuk te maken en ze daarmee bewegingservaring te laten opdoen.

Naast bovenstaande oorzaak kan er ook sprake zijn van een probleem met het evenwichtsorgaan. Dat ligt in het binnenoor en functioneert bij sommige dove en slechthorende kinderen minder goed, waardoor evenwichtsproblemen bestaan. Bij allerlei houdingen en bewegingen heb je evenwicht nodig, dus dit heeft invloed op vrijwel alle onderdelen van de motoriek. De motorische mijlpalen worden dan ook vaak later dan gemiddeld behaald. Om te leren op een andere manier het evenwicht te bewaren (met andere systemen dan het evenwichtsorgaan), is het belangrijk om veel beweegspelletjes aan te bieden.

VIJF SPEEL- EN BEWEEGTIPS VOOR OUDERS

- 1 Benoem wat het kind doet: "jij klimt hoog, nu ben je boven, je zit op de schommel".
- 2 Doe spelletjes op een dagelijkse wandelroute, bijvoorbeeld over een muurtje lopen, springen vanaf een onderste traprede, niet de randjes van de stoeptegels raken.
- 3 Speel samen en laat het kind ook eens de leiding nemen, dat geeft zelfvertrouwen.
- 4 Laat het kind zoveel mogelijk zelf doen: in de auto stappen, de trap op en af, klimmen in de speeltuin.
- 5 Stimuleer ook de fijne motoriek met bijvoorbeeld (vinger)verven, kleuren, kleien en torens bouwen. Probeer ook veel verschillende materialen uit. Laat het kind vrij bezig zijn, er is geen noodzaak om echt iets te maken.

VAN NUL TOT TAAL

Als je niet goed kunt horen

Dove en slechthorende kinderen verwerven – net als horende kinderen – alleen een taal als ze interacteren met andere mensen en dan vooral met hun ouders: naar elkaar kijken (oogcontact), samen naar iets kijken of kijken waar het kind naar wijst (gedeelde aandacht), om de beurt bijvoorbeeld een gek gezicht trekken of kieke-boe spelen (beurtgedrag), samen lachen of samen naar boekjes kijken.

‘Goed kunnen lezen is heel belangrijk in onze maatschappij’

‘Het is belangrijk dat ook ouders van dove en slechthorende kinderen dit soort dingen met hun kind doen en zich niet uit het veld laten slaan door het gehoorprobleem. Wel kan het helpen om tips van professionals te krijgen over welke aanpassingen handig kunnen zijn.

TAALVERWERVING

Hoe de taalverwerving van dove en slechthorende kinderen verloopt, kan erg verschillen. Het is bekend dat kinderen die opgroeien bij dove ouders die een gebarentaal gebruiken, min of meer dezelfde ontwikkeling in die gebarentaal doorlopen als horende kinderen in een gesproken taal. Eerst maken ze net als horende kinderen oogcontact, ze glimlachen en ze huilen en als ze wat ouder zijn, gaan ze wijzen naar

van alles en nog wat in hun omgeving. Deze kinderen gaan ook brabbelen, maar dan met hun handen waarmee ze allerlei handvormen uitproberen. Vervolgens maken ze de eerste gebaren (die nog niet altijd goed worden gemaakt, vooral als de handvorm moeilijk is), dan twee-gebaarzinnen, enzovoort. De zinnen worden ingewikkelder en langzamerhand gebruiken ze steeds ingewikkelder structuren.

De verwerving van een gesproken taal door dove en slechthorende kinderen vertoont veel meer variatie dan die van horende. Hoe die taalverwerving verloopt, is afhankelijk van heel veel factoren. Welke factoren van wezenlijk belang zijn, is niet bekend. Wel weten we dat de volgende factoren van invloed kunnen zijn: de grootte van het gehoorverlies, hoe vroeg het gehoorverlies ontdekt wordt, hoe vroeg een kind gehoorapparatuur krijgt (een conventioneel achter-het-oor-apparaat of een Cochleair Implantaat) en of de ouders al snel ondersteuning krijgen.

Sommige dove en slechthorende kinderen leren zo goed praten en spraak verstaan, dat niemand in de gaten heeft dat ze niet zo goed kunnen horen. Bij anderen lijkt alles goed te gaan, maar komen er opeens wat problemen met het begrijpend lezen als ze een jaar of veertien zijn. Anderen hebben grote moeite met het begrijpen van de gesproken taal of met het zelf spreken ervan. Ook zijn er – met name doven – die zelf niet duidelijk leren praten, maar wel goed leren lezen en schrijven. Dat is belangrijk: goed kunnen lezen is heel belangrijk in onze maatschappij. Het is daarom belangrijk om de taalverwerving en de leesontwikkeling van alle dove en slechthorende kinderen nauwlettend te volgen. Om de ontwikkeling van kinderen tussen 0-4 jaar goed in beeld te brengen, heeft Auris speciaal voor kinderen die doof of slechthorend zijn of een taalontwikkelingsstoornis hebben, ontwikkelleerlijnen ontwikkeld. Auris stemt het behandel aanbod daarop af. De ontwikkelleerlijnen voor kinderen vanaf vier jaar sluiten aan bij de door de CED opgestelde doelen in het onderwijs.

'Sommige dove en slechthorende kinderen leren zo goed praten en spraak verstaan, dat niemand in de gaten heeft dat ze niet zo goed kunnen horen.'

'Goed dat er wordt samengewerkt met de ouders'

Daniëlle Goudswaard, moeder van Stella

'Wij kregen ambulante begeleiding van Auris voor onze dochter Stella. Omdat Stella vanaf haar geboorte doof is, kregen wij via Auris gebarenles voor baby's. Toen ze wat ouder werd, kregen we ambulante

behandeling in gezinnen. Ook kregen we tips en tricks hoe we het beste met een doof kind konden omgaan. Ik vind het heel goed dat er wordt samengewerkt met de ouders want je denkt dat je het allemaal wel zelf

kunt, maar Auris heeft nu eenmaal veel ervaring. We hebben veel aan de begeleiding van Auris gehad.

Stella is inmiddels acht jaar en het gaat goed met haar.'

Sinds 2020 kunnen kinderen bij Auris naar de Spraakpoli. De Spraakpoli is bedoeld voor kinderen met forse uitspraakproblemen. Het gaat om kinderen die vastlopen bij de behandeling van de logopedist en bij het oefenen thuis.

SPRAAKPOLI VOOR KINDEREN

met forse uitspraakproblemen

DE HULPVRAAG VAN OUDERS EN LOGOPEDIST STAAT CENTRAAL

De Spraakpoli is er voor kinderen met de diagnose (vermoeden van een) taalontwikkelingsstoornis (TOS) bij wie spraakproductieproblemen op de voorgrond staan. Ook kinderen met een geïsoleerde spraakontwikkelingsstoornis komen in aanmerking. De hulpvraag van ouders en de logopedist staat altijd centraal. De meeste kinderen komen via de logopedist binnen, als de behandeling onvoldoende resultaat geeft. De behandelend logopedist krijgt advies van de Spraakpoli voor de logopedische behandeling. Daarnaast wordt van de ouder(s)/verzorger(s) een actieve betrokkenheid bij de behandelingen in de Spraakpoli verwacht.

HOE ZIET HET TRAJECT ERUIT?

Bij de Spraakpoli zijn een klinisch linguïst en een gedragskundige (regiebehandelaar) betrokken. Soms is eerst onderzoek bij een audiologisch centrum nodig. Een linguïst voert een onderzoek uit naar de spraakproductieproblemen en verstaanbaarheid. Het onderzoek bestaat uit onder andere een beoordeling

van de spraakmotoriek, de fonologische ontwikkeling en de verstaanbaarheid. De linguïst werkt het onderzoek uit en stelt behandeldoelen op voor het behandeltraject op de Spraakpoli. Het behandeltraject bij de linguïst is kortdurend, maar intensief. Met verschillende behandelmethoden en -technieken wordt gaandeweg beoordeeld wat het meest passend is voor het kind. Aan de hand hiervan stelt de linguïst een behandelplan op voor de behandelend logopedist, zodat deze na het behandeltraject hiermee verder kan gaan. Een gedragskundige (orthopedagoog of psycholoog) heeft een gesprek met de ouders over onder andere de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Spraakproductieproblemen kunnen namelijk een negatieve invloed hebben op het welzijn van het kind en het kunnen en durven communiceren met de omgeving.

NAZORG

Een paar maanden na afronding van de Spraakpoli is er contact met de ouders en/of de behandelend logopedist om te bespreken hoe het gaat. Soms worden aanvullende behandel-

adviezen gegeven. En soms delen ouders of de behandelend logopedist uit zichzelf successen. Fijn om de ontwikkeling van de kinderen op die manier te kunnen volgen.

Meer informatie? Bekijk hier de folder Spraakpoli voor professionals.

ERVARINGS- VERHAAL VAN

**Anne-Marije,
moeder van Lenne (4jaar)**

'Ons zoontje is sinds hij twee jaar is onder behandeling bij de logopedist en boekte daar vooruitgang, maar bepaalde klanken bleven achter. Daarom adviseerde de logopedist om hem aan te melden bij de Spraakpoli. Ik ben er zonder verwachtingen ingegaan. Het waren zes behandelingen van twee uur, waar ik geen wonderen van

verwachtte. Wij hoopten vooral dat hij, door het leren van een aantal klanken, beter verstaanbaar zou worden voor zijn juf en kindjes uit zijn klas.

Sinds wij bij de Spraakpoli zijn geweest is hij voor de meeste mensen verstaanbaar. Zijn achterstand is er nog steeds, maar

het lukt hem met iedereen praatjes te maken. Zijn zelfvertrouwen groeit hierdoor ook. De vooruitgang die mijn zoontje geboekt heeft, vind ik onvoorstelbaar en zeker in zo'n korte tijd. Ik ben heel blij dat wij voor de behandeling bij de Spraakpoli hebben gekozen.'

REEB
BRE REE
BEER REB
ERB

ONTWIKKELLEERLIJN

SOCIAAL-EMOTIONEEL

INTEGRALE AANPAK

MOTORIEK, TAAL & SPEL

De logopedist vertelt: 'Joep ontmoette ik voor het eerst op de peuterspeelzaal. Hij was toen bijna drie jaar oud. De pedagogisch medewerkers hadden een consultatie & advies aangevraagd omdat ze zich zorgen maakten over zijn spraak-taalontwikkeling en over zijn gedrag binnen de groep. Ik observeerde Joep en had een gesprek met zijn ouders en de pedagogisch medewerkers om mijn bevindingen te bespreken.

Bij die eerste ontmoeting zie ik dat Joep een vrolijke en actieve peuter is. Hij communiceert voornamelijk zonder woorden. Af en toe spreekt hij in losse woorden. Deze zijn voor minder bekenden van hem vaak moeilijk te verstaan. Moeder vertelt me later dat Joep als baby vrijwel niet brabbelde en dat hij zijn eerste woordje pas zei toen hij ruim twee jaar oud was. Ook vertelt ze dat Joep nooit klanken of woorden imiteert als zij tegen hem kletsten. Op

de peuterspeelzaal is Joep vooral op volwassenen gericht.

MULTIDISCIPLINAIR ONDERZOEK

Naar aanleiding van de consultatie en de zorgen van ouders en pedagogisch medewerkers, adviseer ik de ouders om Joep aan te melden voor multidisciplinair onderzoek in het Audiologisch Centrum. Uit dit onderzoek blijkt het volgende: Joep heeft een gemiddelde intelligentie en zijn gehoor is normaal.

Het taalbegrip van Joep blijkt echter onder het gemiddelde te liggen ten opzichte van zijn leeftijdsgenootjes, dit geldt ook voor zijn passieve woordenschat. De zinsbouw, de uitspraak en de actieve woordenschat van Joep liggen ver onder het gemiddelde in vergelijking met kinderen van zijn leeftijd. Er is sprake van een taalontwikkelingsstoornis. Joep is onvoldoende in staat zijn wensen en behoeften met woorden uit te drukken. Het advies naar aanleiding van de onderzoeken is om Joep aan te melden voor behandeling (ZG-behandelzorg) op de behandelgroepen.

ONTWIKKELLEERLIJN TAAL

Inmiddels zijn we een aantal weken verder. Joep maakte een goede start op de behandelgroep. Hij heeft het naar zijn zin en doet enthousiast mee met de verschillende activiteiten op de groep. Als logopediste breng ik de spraak-taalontwikkeling in kaart met behulp van de ontwikkelingslijn Taal. Deze bestaat uit meerdere onderdelen. Het onderdeel "taalvorm" zegt iets over

'Joep is een vrolijke en actieve peuter. Hij communiceert voornamelijk zonder woorden.'

de zinsbouw en de uitspraak van een kind. Onder "taalinhoud" verstaan we het begrijpen van vragen en opdrachten, maar ook de passieve en actieve woordenschat van een kind. "Taalgebruik" zegt tenslotte iets over wat een kind doet met de taal die het tot zijn of haar beschikking heeft. Kan het

bijvoorbeeld zonder of met woorden of gebaren vragen stellen, informatie geven of emoties uitdrukken?

DOELEN

Naar aanleiding van de ingevulde ontwikkelingslijn Taal stel ik vier doelen op. Het eerste doel is gericht op het verbeteren van de voorwaarden om taal te leren. Door gebruik te maken van dagelijkse situaties, proberen we het imiteren van handelingen en taal en het nemen en geven van beurten te stimuleren. Kinderen leren taal immers in contact met anderen en door hen na te doen.

Het tweede doel is gericht op het vergroten van de passieve woordenschat. Joep zal meer woorden tot zijn beschikking krijgen, waardoor hij de taal van anderen beter leert begrijpen. Op de groep wordt aan de hand van thema's gewerkt aan het uitbreiden van de woordenschat. De logopedist bepaalt in overleg met de pedagogisch behandelaars welke woorden passen bij het taalniveau

de woorden op deze manier beter leren begrijpen. De woorden uit de kring staan vervolgens centraal tijdens de vele taalactiviteiten van die dag. Dit zorgt voor veel herhaling in verschillende situaties. Kinderen met taalproblemen hebben veel meer herhaling nodig dan leeftijdsgenootjes met een normale taalontwikkeling om nieuwe woorden te leren. Door woorden terug te laten komen in verschillende activiteiten, zorgen we voor herhaling. Ook merken we dat Joep veel steun heeft aan het zichtbaar maken van taal. Dit doen we door gebruik te maken van gebaren en afbeeldingen. Dit is een strategie die we op de groep inzetten om Joep te helpen taal beter te begrijpen en nieuwe woorden te leren.

Het derde doel gaat over actieve woordenschat, waarbij Joep zijn wensen en behoeften beter kenbaar leert maken en mogelijk ook de stap naar tweewoordzinnen zal maken. Dit doen we voornamelijk door het toepassen van de zogenaamde Hanen-principes tijdens dagelijkse en spelactiviteiten. We zorgen onder andere dat we op ooghoogte zijn met Joep, we volgen hem in zijn spel, imiteren zijn handelingen en voegen taal toe aan hetgeen hij doet. Door het toepassen van deze strategieën sluiten we aan bij de belevingswereld van Joep en bieden we hem de taal die hem interesseert op zijn eigen niveau.

Daarnaast wordt veel gebruikgemaakt van de principes van Communicatieve Taaltherapie. Bij deze manier van behandelen staan het taalgebruik en de beleving van het kind centraal. Uit onderzoek blijkt namelijk dat de therapiesituatie communicatief moet zijn en het kind moet uitdagen tot het nemen van communicatieve initiatieven om effectief te kunnen zijn.

Door op de groep communicatieve situaties te creëren en bestaande situaties te benutten, zorgen we voor functionele momenten waarin taal ook echt een doel heeft en Joep direct leert hoe hij een nieuwe vaardigheid (bijvoorbeeld een nieuw woord of een nieuwe zin) kan toepassen.

Het vierde doel is het samenwerken met ouders bij de behandeling. De ouders van Joep volgen de Hanen-oudercursus "Praten doe je met z'n tweeën". Tijdens de cursus leren zij hoe ze thuis de Hanen-principes kunnen toepassen. Ook krijgen ouders regelmatig de Tas vol Taal mee naar huis. Dit is een tas met materialen waarmee ze spelenderwijs de taal van Joep kunnen stimuleren aan de hand van het thema van de groep. Bij de tas horen ook korte filmpjes waarop ouders kunnen zien hoe ze met de materialen uit de tas aan de slag kunnen gaan. Ook krijgen ouders thuis ondersteuning van de pedagogisch behandelaar in het gebruiken van de tas. Daarnaast helpt de pedagogisch behandelaar ouders om beter om te kunnen gaan met de frustraties die Joep thuis laat zien als hij niet begrepen wordt. Het actief samenwerken met ouders bij de behandeling vergroot het effect van onze behandeling aanzienlijk.

Als logopedist werk ik nauw samen met de pedagogisch behandelaars van de groep. We bespreken welke taaldoelen en activiteiten het beste aansluiten bij het niveau van Joep. Zo bespreken we voorafgaand aan elk thema bijvoorbeeld welke woorden we zullen aanbieden en welke zinnen hierbij passen. Een deel van mijn behandeling bied ik in groepsverband aan, samen met de

pedagogisch behandelaars. Ik laat bijvoorbeeld zien hoe doelzinnen kunnen worden aangeboden in een FIT-activiteit. FIT staat voor Functionele Imitatie van Taalstructuren. Binnen FIT worden zinnen systematisch en in spelvorm aangeboden. We volgen hierbij de normale zinsbouwontwikkeling. De pedagogisch behandelaars zijn door het coachen in staat de behandeling voort te zetten in de groep, waardoor Joep uitgedaagd wordt op het gebied van taal en spraak.

'Bijdragen aan het vergroten van de communicatieve redzaamheid van Joep'

Naast behandelen coach ik als logopedist ook de pedagogisch behandelaars op het gebied van het stimuleren van de spraak-taalontwikkeling van Joep en de andere kinderen op de groep. Collega's volgen onder meer de Hanen-cursus voor professionals "Leren Praten met Plezier", waarin ze strategieën leren om een taalrijke omgeving te creëren waarin elk kind zich communicatief kan ontwikkelen. Op de groep worden regelmatig video-opnames gemaakt die we als team analyseren, zodat we ons handelen kunnen aanpassen aan dat wat een kind nodig heeft.

Ook de andere leden van het interdisciplinaire team, zoals de kinder-

oefentherapeut, sluiten in hun behandeling aan op het taalniveau van Joep. Dit alles draagt bij aan het vergroten van de communicatieve redzaamheid van Joep. In een cyclus van drie maanden evalueren we met het team en de ouders de vorderingen van Joep.'

HEEFT JOS EEN TOS?

SIGNALEN VOOR EEN TAALONTWIKKELINGSSTOORNIS (TOS) BIJ BASISCHOOLKINDEREN

LEER DE SIGNALEN KENNEN

i.s.m. AURIS, Kentalis, VierTaal, de Taalbrug en Siméa

AURIS AMBULANTE BEHANDELING

Auris richt zich eerst op de behandeling van het kind, thuis of in de reguliere kinderopvang. Indien nodig kan het kind naar een Auris Behandelgroep. Het kan ook zijn dat een kind van de Auris Behandelgroep overstapt naar de reguliere kinderopvang, waar het de behandeling van Auris blijft ontvangen.

Auris biedt de behandelmethodiek 'Van nul tot taal' ook in de ambulante behandeling binnen gezinnen en de kinderopvang aan. Bij de ambulante behandeling zijn onder meer logopedisten, orthopedagogen en pedagogen betrokken. Zij zijn gespecialiseerd in het behandelen van dove en slechthorende kinderen en kinderen met TOS.

IN GEZINNEN

In gezinnen wordt de ambulante behandeling ingezet om de gehoorontwikkeling, taalontwikkeling en de communicatieve redzaamheid van het kind te versterken. Dit doet de behandelaar in nauwe samenwerking met de ouders. Zij dragen op die manier bij aan de behandeling van hun kind. Aan de hand van de ontwikkelingslijnen stellen de ambulante behandelaars samen met de ouders doelen op die passen bij het desbetreffende kind en bij de specifieke gezins-situatie. De behandelaars geven informatie over TOS en/of doof- of slechthorendheid en bieden waar nodig cursussen aan zoals interactief voorlezen en gebarencursus.

IN DE KINDEROPVANG

Als een kind ambulant wordt behandeld, komt een ambulant behandelaar van Auris langs in de kinderopvang. Deze behandelaar werkt ook met de behandelmethodiek 'Van nul tot taal' en betreft de pedagogisch medewerkers bij de behandeling. Zo leren de pedagogisch medewerkers hoe zij de communicatie op het niveau en de behoeften van het kind kunnen afstemmen en hoe zij de communicatie tussen het kind en de andere kinderen in de groep kunnen stimuleren.

‘De communicatieve redzaamheid van een kind wordt versterkt in nauwe samenwerking met de ouders.’

DIT KEER GAAT DE PEDAGOGISCH BEHANDELAAR IN OP DE PROBLEMATIEK VAN ONZE JOEP VANUIT DE ONTWIKKELLEERLIJN SPEL.

ONTWIKKELLEERLIJN

SOCIAAL-EMOTIONEEL

INTEGRALE AANPAK

MOTORIEK, TAAL & SPEL

'Om de totale ontwikkeling van Joep ten opzichte van leeftijds-genootjes in kaart te brengen, vul ik als pedagogisch behandelaar niet alleen de ontwikkelleerlijn "sociaal-emotioneel" in, maar ook de ontwikkelleerlijn Spel in.

rialen. Joep weet nog niet altijd goed hoe hij met verschillende materialen kan spelen en heeft behoefte aan beweging. De neiging om zich te richten op andere prikkels in zijn omgeving wordt hierdoor groter.

met een ander kind samen een toren bouwen door om de beurt een blok te stapelen, je kunt met de pop in de wagen rennen, maar je kunt de pop ook eten geven in de keukenhoek." Hierdoor leert Joep wat hij nog meer kan met materialen en leert hij zich langer bezig te houden met één type materiaal. In onze begeleiding zijn we enthousiast en we besteden op die manier ook aandacht aan wat Joep leuk vindt.

VERDIEPEN EN STIMULEREN

Het doel vanuit de ontwikkelleerlijn Spel is dat Joep zijn spel verdiept, maar tegelijkertijd stimuleren we hiermee zijn taalontwikkeling. Joep krijgt in functionele spelsituaties de taal aangeboden die past bij hetgeen er gebeurt. Hij leert hierdoor expliciet en in de context de woorden die zijn interesse hebben en die hij zelf kan gaan imiteren en gebruiken tijdens zijn spel in interactie met andere kinderen en volwassenen. Hierdoor krijgt Joep meer grip op zijn omgeving en kan hij zichzelf beter sturen. Het vergroten van de woordenschat en zinsbouw biedt Joep zelf weer meer mogelijkheden om zijn spel verder te verdiepen.

Joep houdt enorm van bewegen en bewegingsspelletjes en heeft hierin veel plezier. Hij vindt het leuk om torens te bouwen, deze weer om te gooien en heel hard met de pop in een wagen rondjes te rennen door het lokaal. Hij heeft veel verschillende interesses, maar raakt hierdoor wel snel afgeleid. Het liefst speelt Joep met alles tegelijk. Daardoor wisselt hij snel van materiaal en spel. Hij komt hierdoor niet toe aan verdieping in zijn spel of praten tijdens zijn spel.

ONTWIKKELLEERLIJN'SPEL

Bij het invullen van de ontwikkelleerlijn "spel" komt naar voren dat Joep in een fase zit waarin hij nog veel bezig is met het ontdekken van spel en de verschillende spelmate-

DOEL

Vanuit de gegevens uit de ontwikkelleerlijn Spel kijk ik naar de eerstvolgende stap in de spelontwikkeling en daar maken wij een doel van. Voor Joep is dat leren zijn spel te verdiepen aan de hand van de interesses die hij heeft. Hieraan gaan we werken door samen met hem een aantal spelactiviteiten uit te spelen. Joep geniet van een-op-eenmomenten samen met de pedagogisch behandelaars. We gebruiken deze momenten om zijn spel te begeleiden en Joep te laten zien wat hij met verschillende spelmaterialen nog meer kan doen. De behandelaar verwoordt steeds wat er wordt gedaan. Bijvoorbeeld: "Met blokken kun je een toren maar ook een huis bouwen, je kunt ook

Een dag op een Auris Behandelgroep

In het pedagogisch didactisch klimaat van de behandelgroep staan taal en communicatie in een vertrouwde leeromgeving centraal. Er wordt gebruikgemaakt van evidence informed behandelmethoden. De behandelaren zijn sensitief en responsief in hun benadering en werken volgens de principes van 'Hanen'. Het taalaanbod wordt afgestemd op het taalniveau van het kind en visueel ondersteund. In de communicatie met de kinderen wordt Nederlands ondersteund met gebaren (NmG) en/of Nederlandse Gebarentaal ingezet.

De dagelijkse routines en activiteiten zijn gekoppeld aan de algemene en specifieke behandoelen van alle kinderen op de behandelgroep. Logopedie wordt zoveel mogelijk geïntegreerd in de groepsbehandeling en hierin wordt nauw met ouders samengewerkt. De logopedist maakt gebruik van behandelmethoden zoals 'Hanen', 'Prompt', 'Hodson en Paden', 'FIT' en video-feedback.

In dagelijkse routines wordt er in groepjes kinderen geoefend met communicatieve vaardigheden.

Er wordt gewerkt aan voorwaarden in de communicatie, woorden-/gebaren-schat en zinsbouw via taalactiviteiten en thematisch werken. Woorden worden visueel gemaakt en aangeboden in netwerken volgens de methode 'Met Lexicon in de Weer'. Gedurende

de dag worden er verschillende ervaringen opgedaan rondom de woorden, via kring- en groepsactiviteiten, spel, beweging en muziek. Er worden zinnen gekoppeld aan de aangeboden woorden/gebaren die passend zijn bij het taalniveau van het kind volgens de methode 'FIT'.

In dagelijkse routines wordt er in groepjes kinderen geoefend met communicatieve vaardigheden, zoals aangeven wat je wel en niet wilt, vragen stellen en eenvoudige gesprekken leren voeren volgens de methode 'Leren Praten met Plezier'.

In vrije (spel)situaties wordt kinderen via 'modeling' het voorbeeld geboden hoe het contact met andere kinderen en volwassenen kan worden aangegaan. Bijvoorbeeld hoe er hulp gevraagd kan worden als iets niet lukt, hoe een conflict kan worden opgelost of hoe je met gevoelens kan omgaan. Begeleide en vrije spelsituaties worden ingezet als middel om de taalontwikkeling te bevorderen.

Kinderoefentherapie maakt deel uit van de behandeling, als middel om de taalontwikkeling te stimuleren of de motorische achterstand te verkleinen als voorwaarde voor de taalontwikkeling.

De pedagogisch behandelaar van de behandelgroep werkt samen met de ouders om de ouders te helpen/ondersteunen bij het werken aan de behandoelen in de thuissituatie. Naast de behandelgroep krijgen kind en ouders een aanbod op maat. Bijvoorbeeld indirecte logopedie, cursussen of ambulante behandeling.

Je kunt je aanmelden voor gehoor-, spraak- en taalonderzoek, onderwijs en zorg of voor consultatie & advies bij een van onze aanmeldpunten.

Zoek je een cursus of training: kijk op www.auris.nl/shop of neem contact op met een van onze cursuscentra.

Op onze website www.auris.nl vind je alle adressen van onze locaties.

AURIS AANMELDPUNTEN

Midden-Nederland

Hooglandseweg-Noord 140
3813 VE Amersfoort
T 033 42 29 070
aanmeldpuntmiddennederland@auris.nl

Zeeland & Noord-Brabant, locatie Breda

Dirk Hartogstraat 10
4812 GE Breda
T 076 51 38 100 / 085 77 34 250
aanmeldpuntbreda@auris.nl

Zeeland & Noord Brabant, locatie Goes

Voorstad 78
4461 KP Goes
T 085 77 34 250
aanmeldpuntgoes@auris.nl

Haarlem, Leiden e.o., locatie Haarlem

Daslookweg 2
2015 KN Haarlem
T 023 52 46 797
aanmeldpunthaarlem@auris.nl

Haarlem, Leiden e.o., locatie Leiden

Robijnstraat 100
2332 KV Leiden
T 071 57 27 425
aanmeldpuntleiden@auris.nl

Rotterdam-Rijnmond, Zuid-Hollandse eilanden, Drechtsteden & Midden-Holland

Ammanplein 2
3031 RT Rotterdam
T 010 24 31 660
aanmeldpuntrotterdam@auris.nl

AURIS CURSUSCENTRA

Cursuscentrum regio Zuid

Populierlaan 11
4621 CH Bergen op Zoom
T 085 773 42 48
cursuscentrum@auris.nl

Cursuscentrum Haarlem

Daslookweg 2
2015 KN Haarlem
T 023 70 78 062
cursushaarlem@auris.nl

Cursuscentrum Leiden

Obrechtstraat 2
2324 VN Leiden
T 071 57 23 742
cursusleiden@auris.nl

Cursuscentrum Rotterdam

Kraaijeveldstraat 2
3078 PE Rotterdam
T 010 24 36 714
cursusrotterdam@auris.nl

Cursuscentrum Midden-Nederland

Agavedreef 92
3563 EN Utrecht
T 030 266 08 75
cursusmiddennederland@auris.nl

VAN NUL TOT TAAL II IS EEN UITGAVE VAN DE KONINKLIJKE AURIS GROEP

Redactie:

Anne-Sophie Andeweg, Dominique de Backere,
Anne van Bochove, Petra van Dalsen, Lyanne de Goffau,
Sydney Goos, Minnekus de Groot, Willian Heesters,
Lida Hoebeke, Brigitta Keij, Lonneke de Kraker, Jennifer
Leefflang, Lenny Lemsom, Elma Retel, Roos Ribbens,
Conny Rijken, Karin van der Sman, Amke Teerds,
Jerry de Vries en Rana van de Zande

Fotografie:

Luc Büthker en Vincent van Dordrecht - Studio Oostrum

Eindredactie:

Conny Rijken en Lida Hoebeke - Rijken & Jaarsma

Hoofdredacteur:

PR&Communicatie, Koninklijke Auris Groep

Grafisch ontwerp:

LOS - Marieke Bokelman, Rotterdam

Drukwerk:

Printing Group Netherlands, Almere

**Aan deze uitgave werkten ook nog vele andere
betrokkenen mee, waarvoor onze hartelijke dank!**

September 2023, oplage: 2000 stuks

© 2023. Artikelen uit Van nul tot taal II mogen alleen met
schriftelijke toestemming van Koninklijke Auris Groep
worden opgenomen. Koninklijke Auris Groep is niet
aansprakelijk voor de gevolgen van activiteiten die
worden ondernomen op basis van deze uitgave.

CONTACT

Koninklijke Auris Groep

Ammanplein 2
3031 RT Rotterdam

www.auris.nl

Redactie- en postadres

Postbus 3192
3003 AD Rotterdam

T 010 888 96 00
communicatie@auris.nl

Deelkracht

Samen werken aan expertise over auditieve en communicatieve beperkingen

Deelkracht is een meerjarig programma waarin alle
betrokkenen nauw samenwerken aan één einddoel:
een samenleving die voor mensen met een zintuiglijke
beperking net zo toegankelijk is als voor ieder ander.

Onderzoekers en zorgprofessionals werken samen met
ervaringsdeskundigen aan het ontwikkelen en inzetten
van kennis voor een toegankelijke samenleving.

DEELPROGRAMMA'S

We werken samen in de deelprogramma's:

- Doof/slechthorend
- Taalontwikkelingsstoornis (TOS)
- Doofblindheid
- Communicatief meervoudige beperking

KENNIS DELEN

In Deelkracht staat kennisdeling centraal.

Wij dragen bij aan een toegankelijke en inclusieve
samenleving door op alle niveaus kennis te delen:

- **Intern:** tussen de betrokken organisaties,
projecten en medewerkers.
- **En vooral ook extern:** door onze kennis ook
voor geïnteresseerden toegankelijk te maken.
Dat geeft onze doelgroepen kracht en onszelf ook.
Kracht door te delen.

Op de website van Deelkracht kun je zien waar we precies
aan werken, wie er meewerken én wat we bereiken. We
werken aan concrete resultaten, bijvoorbeeld een gratis
online voorlichting over gehoorverlies en hoorapparatuur.
Of een poster waarop je direct ziet wat TOS is en hoeveel
kanten TOS heeft.

Nieuwsgierig naar de producten van Deelkracht?
Bezoek dan www.deelkracht.nl/resultaten.

DEELKRACHT IS EEN SAMENWERKING VAN:

Koninklijke Auris Groep, Nederlandse Stichting voor
het Dove en Slechthorende Kind (NSDSK) en Koninklijke
Kentalis. Dit zijn de erkende expertiseorganisaties op het
gebied van auditieve en communicatieve beperkingen.

Daarnaast werken de volgende organisaties samen in
Deelkracht: Stichting Pento, Stichting Milo, Stichting
Adelante Groep, Stichting voor Geestelijke Gezondheids-
zorg en Maatschappelijke Dienstverlening voor Doven
en Slechthorenden (GGMD), Stichting Libra Revalidatie
& Audiologie, Stichting De Gelderhorst, Oogvereniging
OOR & OOG en de doelgroep vertegenwoordigende orga-
nisaties van het Platform doven, slechthorenden en TOS.

